

A Research on two Symbolic Works Sūuurā and Aštrā Based on Avestan and Sanskrit texts

Farzaneh Azam Lotfi ¹, Mojtaba Doroodi ²

1. Department of Ancient Culture and Languages (Indian Studies), Faculty of Literature & Human Sciences, Tehran University, Tehran, Iran. E-mail: f.azamlotfi@ut.ac.ir

2. Corresponding Author, Department of Ancient Culture and Languages, Faculty of Literature & Human Sciences, Tehran University, Tehran, Iran. E-mail: doroodi.official@gmail.com

Article Info Abstract

Article Type:
Research Article

Article History:

Received:
21, November, 2024

In Revised form:
15, February, 2025

Accepted:
22, April, 2025

Published Online:
2, June, 2025

Keywords: The myth of Jamshid, sūuurā, aštrā, Avestan texts, Sanskrit Weapons and Symbols

sūuurā and aštrā are the names of two tools that Ahura Mazda provided Jamshid with as a Jamshid as a symbolic object. Although some researchers have paid attention to these two tools; however, it seems that their nature is not properly known and introduced. In a general view, some researchers have concepts such as: arrow, A plow, a seal, a jewel ring, a dagger and a sword, a stick, and finally a trumpet and a flute. Researchers have also mentioned meanings for aštrā: whip, dagger and so on Razors, spikes, weapons, canes and staffs, goads and trumpets have been considered. Although all the meanings are based on documentation; however, there is room for a detailed and methodical study of these Avestan names. It is seen in comparison with the ancient Indian vocabulary, which is the sister of the ancient Iranian languages. From On the other hand, ancient figures can also be helpful in deciphering these terms. The present study is an attempt to clear the ambiguity of these words. According to the documentation of this research, it may be possible to use the staff for aštrā, which a number of researchers have also mentioned; It made sense. But sūuurā was originally an ancient adjective that had a brilliant meaning and became a noun due to its many uses. This tool is possible It is a kind of magical weapon-tool that shines and radiates its magical effect. or it was just a shiny or studded device with the Indian ŚOBH root. This research is based on documentary studies. Since the comparative phonological rules between Avesta and Sanskrit are clear and legal, it is easier to deal with the etymology of Avesta words. so that, in addition to dealing with the references of other researchers about the two mentioned words, it has also analyzed them in the ancient texts of Iran and Sanskrit.

Cite this The Author: Azam Lotfi, Farzaneh; Doroodi, Mojtaba (2025), "A Research on two Symbolic Works Sūuurā and Aštrā Based on Avestan and Sanskrit texts", Journal of Literary Criticism and Rhetoric, Vol 14, Issue 1, Ser.No. 37, Spring, (103-120). DOI:10.22059/jler.2025.384432.2030

Publisher: University of Tehran Press.

1. Introduction

sūuurā and aštrā are the names of two tools that Ahura Mazda provided Jamshid with as a Jamshid as a symbolic object. Although some researchers have paid attention to these two tools; however, it seems that their nature is not properly known and introduced. In a general view, some researchers have concepts such as: arrow, A plow, a seal, a jewel ring, a dagger and a sword, a stick, and finally a trumpet and a flute. Researchers have also mentioned meanings for aštrā: whip, dagger and so on Razors, spikes, weapons, canes and staffs, goads and trumpets have been considered. Although all the meanings are based on documentation; however, there is room for a detailed and methodical study of these Avestan names. It is seen in comparison with the ancient Indian vocabulary, which is the sister of the ancient Iranian languages. From On the other hand, ancient figures can also be helpful in deciphering these terms. The present study is an attempt to clear the ambiguity of these words. According to the documentation of this research, it may be possible to use the staff for aštrā, which a number of researchers have also mentioned; It made sense. But sūuurā was originally an ancient adjective that had a brilliant meaning and became a noun due to its many uses. This tool is possible It is a kind of magical weapon-tool that shines and radiates its magical effect. or it was just a shiny or studded device with the Indian ŚOBH root. This research is based on documentary studies. Since the comparative phonological rules between Avesta and Sanskrit are clear and legal, it is easier to deal with the etymology of Avesta words. so that, in addition to dealing with the references of other researchers about the two mentioned words, it has also analyzed them in the ancient texts of Iran and Sanskrit.

The purpose of the research: The present research is an effort to find out what and the nature of these two mythical tools, also this research includes a critical view of the contents that have been expressed so far about these two objects. As will be seen; Researchers have given different opinions for these two tools that cover a wide range of vocabulary. Finding out the nature of these two tools is an effort that this research tries to find out.

Research method: The current research focuses on two controversial Avesta tools related to Jamshid, whose description will be seen. These two tools, which according to the second sentence of Vendidad, are called sūuura- and aštrā-; They were entrusted to Jamshid by Ahuramazda. Two tools about which different theories have been said. However, there is no single point of view about them. This research is based on documentary studies. so that, in addition to dealing with the references of other researchers about the two mentioned words, it has also analyzed them in the ancient texts of Iran and Sanskrit. What is certain is that in order to find out the nature of these two tools, several methods can be used: 1- According to the content of the remaining texts and their related references 2- From the point of view of etymology and etymology, which in the above two methods, a comparative study with other languages The same family, including Sanskrit, will be very helpful. 3- Considering the archaeological data, of course, it seems that most researchers have ignored this method. 4- Considering the uses and functional role that the two mentioned objects can have. Sanskrit language has always been the focus of linguists in the past and present, especially the researchers of Iranology and Avesta studies, and many ambiguous Avesta words are etymologically identified and interpreted with the help of this language. Since the comparative phonological rules between Avesta and Sanskrit are clear and legal, it is easier to deal with the etymology of Avesta words.

Research findings: It seems that the Avestan word (sūuura-) was originally an adjective that meant "decorated" and can be applied to any golden object. Although the origin of the object is unknown to us today, it may be considered a ring based on the ancient reliefs, which was a frequent feature in the Achaemenid and Sassanid eras.

About the word (aštrā-) there is less ambiguity. This word, which comes from the root az- meaning to drive, see (Vedic: ájati means to drive) with the suffix tra- and its Sanskrit equivalent is aśtrā. It can be referred to a stick that is also used to drive four-legged animals, in

which case the reference of some researchers who used a stick and cane for the word Ashtra can be correct. Ancient documents also support this nature. Because in the reliefs, in addition to the ring, you can see the scepter in Ahura Mazda's hand. It should also be mentioned that in Indian mythology, there are magical weapons that heroes use; In India, these magical weapons are called astrā, which are evoked by a special prayer (mantra) by invoking the relevant god and asking for his help, the magical power is blown into the desired weapon-tool, and thus the chosen people who use the weapon in had authority; They were able to perform magical actions and by means of astrā they gave their weapon deadly power or miraculous action. It seems that these two tools of Jamshid also have such a nature. It should also be pointed out that weapons-tools in Indian mythology are not only known as war tools but also as moral symbols, divine power and support of justice and virtue, and many mythological figures possess them.

Conclusion

According to the documentation of the current research, it may be possible to say that sūuura- and aštrā- are two miraculous tools of Ahura, which although their material form according to texts and ancient works, can refer to a type of objects, but in essence and from the point of view of content, it is an earthly example. do not have What is obtained from the concept of these tools is the miraculous action hidden in them. Regarding the word aštrā-, according to the etymological background of this word and also what comes from the Pahlavi texts; You can consider the element of whip, whip and staff or shepherd's stick for it, which is certain. But in the case of the word sūuura-, it seems that before the composition of Vandidad, sūuura- was an adjective for a tool, which became a noun due to its many uses, and the best indication of this is the repetition of this word in its Avestan form in Pahlavi texts. Since this word has not changed in the Pahlavi texts, it can be concluded that this word is a loan word from the New Avesta, which the Pahlavi translators themselves did not know exactly what it is and its nature. This tool (sūuura-) may have been a kind of magical weapon-tool that produced its magical effect by shining and radiating, or it may have been simply a shiny or inlaid device that was associated with the ancient Sanskrit root ŚOBH.

بررسی و نقد اسطوره‌ای دو ابزار نمادین جمشید «سوورا و اشترا» با تکیه بر متون اوستایی و سنسکریت

فرزانه اعظم‌لطفی^۱، مجتبی درودی^۲

۱. نویسنده مسئول، گروه فرهنگ و زبان‌های باستانی (مطالعات هند)، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: f.azamlotfi@ut.ac.ir
۲. نویسنده مسئول، گروه فرهنگ و زبان‌های باستانی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: doroodi.official@gmail.com

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

علمی - پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۹/۰۱

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۱۱/۲۷

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۲/۰۲

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۰۳/۱۲

واژه‌های کلیدی: اسطوره

جمشید، سوورا، اشترا، متون اوستایی، سلاح‌ها و نمادهای سنسکریت.

سوورا و اشترا نام دو ابزار است که بنابر فرگرد دوم وندیداد اهوره‌مزدا آنها را به عنوان دو شیء نمادین در اختیار جمشید قرار می‌دهد. اگرچه پاره‌ای از پژوهشگران به بررسی این دو ابزار پرداخته‌اند؛ با اینحال به نظر می‌رسد به درستی ماهیت آنها دانسته و معرفی نشده است. در یک نگاه کلی برخی از پژوهشگران برای واژه‌ی اوستایی سوورا مفاهیمی همچون: تیر، خیش و گاواهن، مهر، نگین انگشتری، خنجر و شم شیر، سوفار، چوب و سرانجام شیپور و نفیر را عنوان کرده‌اند. همچنین پژوهشگران برای اشترا معانی: شلاق و تازیانه، خنجر، دشنه و تیغ، سیخ، سلاح، عصا و چوب‌دست، گواز و شیپور در نظر گرفته‌اند. اگرچه تمامی معانی اشاره شده بر مستندات استوار است؛ با این حال جای بررسی دقیق و روشمند این اسامی اوستایی در تطبیق با واژگان سنسکریت که خواهر زبان‌های ایرانی باستان است مشاهده می‌گردد. از سوی دیگر نقش برجسته‌های باستانی نیز می‌توانند در رمزگشایی این مفاهیم کارگشا باشند. پژوهش حاضر کوششی برای رفع ابهام از این واژگان به‌شمار می‌رود. بنابر مستندات این پژوهش، شاید بتوان برای اشترا عصا را که تعدادی از پژوهشگران نیز به آن اشاره داشته‌اند؛ منطقی دانست. به‌ویژه که مستندات باستانی نیز آن را پشتیبانی می‌کند. اما سوورا در اصل صفتی باستانی بوده است که مفهوم درخشان داشته است و به علت کثرت استعمال به اسم تبدیل شده است. این ابزار ممکن است نوعی سلاح- ابزار بوده است که با پرتو افکنی، اثر خود را به‌وجود می‌آورد و یا صرفاً وسیله‌ای براق بوده است که با ریشه SOBH سنسکریت ارتباط دارد. همچنین باید اشاره داشت پژوهش حاضر مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی است.

استاد: اعظم‌لطفی، فرزانه؛ درودی، مجتبی (۱۴۰۴)، بررسی و نقد اسطوره‌ای دو ابزار نمادین جمشید «سوورا و اشترا» با تکیه بر متون اوستایی و سنسکریت، پژوهش‌نامه نقد ادبی و بلاغت، دوره ۱۴، شماره ۱، شماره پیاپی ۳۷، بهار، (۱۳۰-۱۰۳) DOI:10.22059/jlcr.2025.384432.2030

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

۱. مقدمه

جمشید یکی از شاخص‌ترین شخصیت‌های اساطیری در فرهنگ ایران و هند به‌شمار می‌رود. حضور پر رنگ او در متون اوستایی بدان اندازه است که تنها پادشاهی است که نامش در *اوستای* قدیم یعنی گاهان (سروده‌های زرتشت) آمده است. دیگر نسک‌های اوستا نیز بسیار به او پرداخته‌اند. آثار به‌جای مانده از سنت نوشتاری فارسی‌میانه (پهلوی ساسانی) نیز سرشار از مفاهیمی است که با جمشید ارتباط دارد. همچنین ما شاهد حضور پررنگ این شخصیت اساطیری در ادبیات ودایی نیز هستیم. در قلمرو ادبیات فارسی پس از اسلام نیز او حضوری ویژه دارد؛ به‌گونه‌ای که مرزهای اسطوره و عرفان را درنوردیده است و کمتر شاعری را می‌توان یافت که به صورت تمثیلی به او نپرداخته باشد. درباره پیشینه اساطیری جمشید و دگردیسی‌اش از عصر هندواروپایی تا روزگار اسلامی، (نک. محجلین و دورودی، ۱۳۹۸: ۲۲۳-۲۵۱). با این حال واژگان و مطالب و روایت‌هایی در ارتباط با این شخصیت اساطیری وجود دارد که بسیار مبهم و در هاله‌ای از ابهام قرار دارند. به‌عنوان نمونه در دادستان مینوی خرد اشاره‌ای دیده می‌شود که تاکنون پژوهشگران به اصل داستان و محتوای آن راه نیافته‌اند. روایتی که بر مبنای آن جمشید «گوسفند را در عوض پیل به دیوان نداد» (تفضلی، ۱۳۷۹: ۴۵). برای موارد پرابهام این عبارت بنگرید به: (همان: ۱۰۳). از سوی دیگر روایت‌ها از اشیاء و ابزار متنوعی خبر می‌دهند که به جمشید منتسب است. جام‌جم یکی از آنهاست که در متون فارسی پس از اسلام به‌ویژه از قرن ششم هجری به بعد بدان اشاره شده است؛ حال آنکه در *اوستا* هیچ مطلبی در این رابطه نیامده است. به عبارت دیگر، مدرکی که در *اوستا* به طور مستقیم به این شیء خاص جم اشاره داشته باشد دیده نمی‌شود. یا «در چند کتاب پارسی سخن از هفت شگفتی یا هفت شیء سحرآمیز است که جم ساخته بود» (کریستین سن، ۱۳۷۷: ۴۵۸). بسیاری از این موارد اگرچه در اوستا نیامده‌اند اما ریشه و آبشخور آنها را می‌بایست در متون اوستایی و سنسکریت بازجست. پژوهش حاضر بر دو ابزار مناقشه‌برانگیز اوستایی، در ارتباط با جمشید تمرکز دارد که شرح آن از نظر خواهد گذشت. این دو ابزار که بنابر فرگرد دوم وندیداد سوورا (sūuurā) و اشترا (astrā) عنوان شده‌اند؛ از سوی اهوره‌مزدا به جمشید سپرده شده‌اند. دو ابزاری که نظریات گوناگونی راجع به آنها گفته شده است؛ با این حال نقطه نظر واحدی در مورد آنها مشاهده نمی‌گردد. بنابراین، بایسته است تا در گام نخست نگاهی گذرا به فرگرد دوم وندیداد داشته باشیم.

بنابر مضمون این متن باستانی، اهوره‌مزدا از جمشید می‌خواهد که او گسترش دین مزدایی را در زمین بر عهده گیرد. جمشید برخلاف میل اهوره‌مزدا از پذیرش و گسترش دین سرباز می‌زند. از همین‌روی اهوره‌مزدا فرمانروایی بر جهان و بالاندن هستی را به او پیشنهاد می‌دهد و جمشید می‌پذیرد. اینگونه در فرهنگ ایرانی جمشید به‌عنوان نخستین پادشاه و فرمانروای ایرانی معرفی

می‌گردد. با پذیرفتن شهریاری جهان از سوی جمشید، اهوره‌مزدا به او دو ابزار اعطاء می‌کند. این دو ابزار در توانمند ساختن او در اداره جهان بسیار تأثیرگذار هستند و او را دربرآوردن خواسته‌هایش یاری می‌کنند. ترجمه این بخش از فرگرد دوم *وندیداد* بند ۶ از سوی اهوره‌مزدا این‌گونه آمده است: «آنگاه به او دو ابزار اعطاء کردم، من اهوره‌مزدا، *سوورای زرین* و *آشترای زرنشان*» (جاماسب، ۱۹۰۷: ۱/ ۲۵). این‌گونه سیصد سال از شهریاری جم سپری می‌شود و مرگ و نیستی از جهان رخت برمی‌بندد. همین امر سبب می‌گردد تا جهان پر از مخلوقات شود. به گونه‌ای که برای آفریدگان، زمین محدود شده بود و جایی پیدا نمی‌شد. آنگاه جمشید با راهنمایی اهوره‌مزدا راه خورشید در پیش می‌گیرد و رهسپار نیمروز می‌شود. در بند ۱۴ همین متن (*وندیداد* ۲) آمده است که:

«آنگاه جم فراز شد به سوی روشنی، به نیمروز، به راه خورشید او این زمین را فرا خواند با *سوورای زرین* و آن را بنواخت با *آشتر*، چنین گویان! ای اسپندارمدا! ای محبوب! به پیش فراز شو، خود را بگستران برای بردن چهارپایان کوچک و ستوران و مردمان» (جاماسب، ۱۹۰۷: ۱/ ۲۹-۳۰).

این‌گونه زمین یک‌سوم بزرگ‌تر از قبل می‌گردد. این عمل سه بار تکرار می‌شود و نهصد سال از فرمانروایی بلندمدت جم را در برمی‌گیرد. آنگاه اهوره‌مزدا در کنار رود «دائیتی» انجمنی از ایزدان مینوی با حضور جمشید برپا می‌دارد و از وقوع طوفانی سهمگین به او خبر می‌دهد و از او می‌خواهد برای مقابله با آن طوفان مهیب «وَر» یا دژی بسازد؛ اهوره‌مزدا که حتی نقشه و چگونگی ساخت «وَر» را به جم داده از او می‌خواهد که تخمه بهترین موجودات از مردمان گرفته تا چهارپایان و گیاهان را بدانجا ببرد و در بند ۳۰ *فرگرد دوم وندیداد* با اشاره به سوورا، اهوره‌مزدا از جمشید می‌خواهد که: «با *سوورای زرین* این وَر را دری بنشان، روشنی‌بخش، خودروشن از درون» (جاماسب، ۱۹۰۷: ۱/ ۴۳-۴۴). جمشید نیز با راهنمایی اهوره‌مزدا وَر جمکرت را بنا می‌نهد. سخن از ماهیت و چیستی سوورا و آشتر است. مفسران اوستا هر کدام به نوعی به معرفی این دو شیء پرداخته‌اند.

۱. پیشینه پژوهش

پژوهشگران برای هر دو واژه مطالب و نظریاتی را پیشنهاد داده‌اند که شرح آنها به‌ترتیب از نخستین پژوهش‌ها مشاهده می‌گردد. دارمستتر (۱۸۸۰) سوورا را "مهر زرین یا نگین" دانسته و آشتر را "شمشیر و خنجر" دانسته است (دارمستتر، ۱۳۸۷: ۷۸)، نیز: (Darmesteter, 1880: 12 with n3; idem 1892-3: II/21 with n 7-8). هارله (۱۸۸۱ م.) سوورا را "گاواهن و خیش" و آشتر را "سیخ یا سیخک" ترجمه کرده است. ایشان همچنین به پژوهش‌های پیش از خود هم نظری داشته است و اشاره کرده که ویندشمان برای سوورا واژه "گردونه"، اشپیگل "نیزه" و ژوستی آن واژه را "خیش" دانسته‌اند (Harlez, 1881: 17). گیگر (۱۸۷۹) سوورا را "خاتم و انگشتی" و آشتر را به معنی "نیش"، سیخ و خنجر" دانسته است (Geiger, 1879: 197 & 334). کانگا

(۱۸۹۱) سوورا را "خیش یا گاوآهن" ترجمه کرده است و اشترا را به معنی "خنجر، دشنه و تیغ" گرفته است. به نقل از: (رضی، ۱۳۷۶: ۲۸۲). داراب‌سنجانا (۱۸۹۵) سوورا را "خاتم و انگشتی" معنی کرده است. به نقل از: (Bartholomae, 1904: 1583). بارتولومه (۱۹۰۴)، سوورا را "تیر" و اشترا را "شلاق و تازیانه" ترجمه کرده است (Bartholomae, 1904: 263 & 1583). دستور هوشنگ جاماسپ، برای سوورا "حلقه، انگشتی و خاتم" و برای اشترا علاوه بر معانی "شمشیر، خنجر، نیزه و زوبین؛ شلاق و تازیانه" را که برای حد زدن توسط موبدان به کار می‌رفته است؛ قید کرده است (Jamasp, 1907, vol. 2: 221 & 34). وولف (۱۹۱۰) سوورا را "تیر" و اشترا را "تازیانه" گرفته است (Wolf, 1910: 321). رایشلت (۱۹۱۱) سوورا را "تیر، خدنگ" ترجمه کرده و برای اشترا "شلاق" را آورده است (Reichelt, 1911: 268 & 220). کریستین‌سن (۱۹۱۷) برای سوورا "حلقه" و برای اشترا "سیخ" را عنوان کرده است (کریستین سن، ۱۳۷۷: ۳۰۳). شفتلویتس (۱۹۲۳) برای سوورا "خیش" را معتبر می‌داند (Bailey, 1943: 220). لومل (۱۹۲۷) نیز آن را در معنی "حلقه" آورده است (Lommel, 1927: 204). بیللی (۱۹۴۳) سوورا را "سیخ" و اشترا را "تازیانه" معنی می‌کند (Bailey, 1943: 220 & 224). داعی‌الاسلام (۱۳۲۷ش) سوورا را "خیش" و اشترا را "سلاح" دانسته است (داعی‌الاسلام، ۱۳۲۷: ۱۵). پورداوود (۱۳۴۷) سوورا را "نگین" و اشترا را "عصا یا چوب‌دست" ترجمه کرده است (پورداوود، ۱۳۷۷: ۱۸۲). هدایتی (۱۳۴۹) در مقاله‌ای تند همه نظریات را رد کرده و سوورا و اشترا را "بوق یا نفیر و آلاتی برای نواختن" می‌داند که اهوره‌مزدا به جمشید داده است که با آواهای ویژه‌ای برای بردن مردمان و چهارپایان کاربرد داشته است (هدایتی، ۱۳۴۹: ۱-۲۷). تفضلی (۱۳۵۵) در مقاله‌ای با عنوان «سوورای جمشید و سوورای ضحاک» سوورا را در متون پهلوی همان "آلت نواختن" برمی‌شمرد اما اشاره می‌کند که: «نگارنده بر آن است که سوورا که در کنار اشترا (- شلاق، تازیانه) در اوستا به کار رفته است در این زبان معنی نفیر نداشته است و فقط در دوره ساسانی است که مترجمان اوستا چنین معنایی برای کلمه تصور کرده‌اند و مفسران اوستا که معنی سوورای اوستایی را به درستی نمی‌دانسته‌اند، آن را همان نفیر جمشید تصور کرده و کلمه سووراک‌اومند را که از نظر صورت ظاهر با کلمه اوستایی شباهت دارد و ضمناً صفتی است مناسب با نفیر برای ترجمه آن برگزیده‌اند تا محملی برای این تصور خود داشته باشند» (تفضلی، ۱۳۵۵: ۴۸ و ۵۰).

ایشان اشترا را نیز به معنی تازیانه در نظر گرفته است (همان، مقدم (۱۳۶۳) سوورا را سوفال (سوفار)، به معنی "سوراخ و دهان تیر یا سپار به معنی آهن سرتیز برای شیار کردن زمین، هم‌ریشه سُفتن و سُنبدن" گرفته و اشترا را "گواز، گاواران و شلاق" دانسته است (مقدم، ۱۳۶۳: ۹۲). کلنز (۲۰۰۰) نیز برای سوورا "صور اسرافیل" را معتبر دانسته است (Kelenz, 2000: 95). بهار (۱۳۹۱) نیز چنان هدایتی سوورا و اشترا را وسیله‌ای برای "نواختن" دانسته است (بهار، ۱۳۹۱: ۱۷۹). شروو (۲۰۱۲) با ارجاع به سیمز ویلیامز، سوورا را هم عقیده با دوشن‌گیمن و کلنز "شاخ" به‌عنوان وسیله‌ای برای نواختن، و اشترا را "چوب شبانی" معرفی می‌کند

(skjærvø, 2012: 504). لکوک (۲۰۱۶) سوورا را "نفیر" و اشترا را "سیخ" معنی می‌کند (Lecoq, 2016: 877). دوستخواه (۱۳۷۴) سوورا و اشترا را به همان شکل اوستایی در ترجمه خود آورده است (دوستخواه، ۱۳۷۴: ۱۰۱۳). رضی (۱۳۷۶) در ذیل واژه سوورا و اشترا به نقل مطالب پژوهشگران پرداخته (رضی، ۱۳۷۶: ۲۸۲-۲۸۹) و سرانجام مولایی (۱۴۰۲) که جدیدترین پژوهش را در ارتباط با این موضوع انجام داده است؛ برای سوورا واژه "سُک" و برای اشترا "تازیانه" را آورده است (مولایی، ۱۴۰۲: ۳۰). نک: (جدول ۱).

جدول شماره ۱: پژوهشگرانی که به این دو واژه پرداخته‌اند (بر اساس توالی زمانی)

پژوهشگران	سوورا	اشترا
ویندشمان (۱۸۶۳)	گردونه	بیل و بیلچه
اشپیگل (۱۸۶۴)	نیزه	خیش
ژوستی (۱۸۶۴)	خیش	نیزه
گیگر (۱۸۷۹)	انگشتر - خاتم	سیخ، خنجر
دارمستتر (۱۸۸۰)	مُهر - نگین	شمشیر - خنجر
هارله (۱۸۸۱)	گاواهن - خیش	سیخ - سیخک
کانکا (۱۸۹۱)	گاواهن - خیش	خنجر و تیغ
داراب‌سنجانا (۱۸۹۵)	خاتم - انگشتری	خنجر - شمشیر
بارتولومه (۱۹۰۴)	تیر	شلاق - تازیانه
هوشنگ جاماسپ (۱۹۰۷)	خاتم	شلاق - تازیانه
ولف (۱۹۱۰)	تیر	تازیانه
رایشلت (۱۹۱۱)	تیر، خدنگ	شلاق
کریستین سن (۱۹۱۷)	حلقه	سیخ
شفتلویتس (۱۹۲۳)	خیش	وسيله نواختن
لومل (۱۹۲۷)	حلقه	وسيله نواختن
بیلی (۱۹۴۳)	سیخ	تازیانه
داعی‌الاسلام (۱۳۲۷/۱۹۴۸)	خیش	سلاح
پورداد (۱۳۴۷/۱۹۶۸)	نگین	عصا
هدایتی (۱۳۴۹/۱۹۷۰)	نفیر	نفیر
تفضلی (۱۳۵۵/۱۹۷۴)	آلت نواختن (بیلوی)	تازیانه
مقدم (۱۳۶۳/۱۹۸۴)	سوفار	گواز - شلاق
کلنز (۲۰۰۰)	صور اسرافیل	وسيله نواختن
بهار (۱۳۹۱/۲۰۱۲)	وسيله نواختن	وسيله نواختن
شروو (۲۰۱۲)	شاخ	چوب شبانی
لکوک (۲۰۱۶)	نفیر	سیخ
مولایی (۱۴۰۲)	سُک	تازیانه

۲. روش‌های بررسی و تحقیق در ارتباط با واژگان

آنگونه که مشاهده گردید؛ در مورد این دو واژه با نظریات متفاوت و پیچیده‌ای مواجه می‌شویم که گاه درست برعکس و ناقض یکدیگر هستند. آنچه که مسلم است برای پی

بردن به ماهیت این دو ابزار از چند روش می‌توان بهره برد: ۱. با توجه به محتوای متن‌های به‌جای مانده و نشانی‌های مربوط بدان‌ها ۲. از نظرگاه ریشه‌شناسی و اتیمولوژی، که در دو روش فوق بررسی تطبیقی با دیگر زبان‌های هم‌خانواده از جمله سنسکریت بسیار راهگشا خواهد بود. ۳. با در نظر گرفتن داده‌های باستانشناسی که البته به نظر می‌رسد اکثر محققان این روش را نادیده انگاشته‌اند. ۴. با در نظر گرفتن کاربردها و نقش کارکردی که دو وسیله یاد شده می‌تواند داشته باشد. زبان سنسکریت به دلیل گستردگی در تعداد متون و در برداشتن واژگان بی‌شمار همواره در گذشته و حال مورد توجه زبان‌شناسان، به‌ویژه پژوهشگران حوزه ایرانشناسی و اوستاشناسی بوده است و بسیاری از واژه‌های مبهم اوستایی را با کمک این زبان ریشه‌شناسی و تفسیر می‌نمایند. درباره اهمیت زبان سنسکریت، در حوزه مطالعات تطبیقی با زبان‌های ایرانی، به‌ویژه زبان فارسی بنگرید به: (اعظم‌لطفی، ۱۳۹۹: ۲۷۲-۲۸۳). از آنجا که قواعد آواشناسی تطبیقی بین اوستا و سنسکریت روشن و قانونمند است با سهولت بیشتری می‌توان به ریشه‌شناسی واژه‌های اوستایی پرداخت.

۳. بررسی تطبیقی ریشه‌شناسی واژگان بر پایه زبان سنسکریت

- sūuurā (سوورا) از جمله واژه‌های بحث برانگیزی است که به علت کمبود شواهد ریشه‌شناسی نمی‌توان نظر قطعی در مورد ریشه و معنای واقعی این شیء یا ابزار اظهار داشت. با دقت در فرضیه‌های ارائه شده و با در نظر گرفتن بافت و محتوای اوستایی مربوط به این واژگان ایرادهایی دیده می‌شود که نمی‌توان به سهولت مطالب ارائه شده را پذیرفت. (نک. مولایی، ۱۴۰۲: ۷۶-۸۱). در اینجا کوشش می‌شود با توجه به قواعد آواشناسی و تحلیل آوایی واژگان از دیدگاه زبان‌شناسی تطبیقی، معادل واژه‌های اوستایی را در سنسکریت دنبال کنیم؛ آنگاه شاید بتوان به درک مفهوم واژه اوستایی با اطمینان بیشتری نزدیک شد. بنابر دستور تطبیقی اوستا و سنسکریت واج صفیری (ś) در سنسکریت معادل واج صفیری (s) در اوستا است (جکسون، ۱۳۸۴: ۵۰). این دو واج خود از صامت کامی (ä) در زبان هندواروپایی آمده است. برای روشن شدن این مطلب چند مثال آورده می‌شود: (جدول ۲).

جدول شماره ۲: دو مثال از صورت واج صفیری (ś) سنسکریت، معادل (s) در اوستا

AV: safāṇhō	skt : śaphāśas	سَمها
AV: Pasum	skt : paśum	چهارپایان

واج دیگری که در این واژه (suuurā) وجود دارد و به صورت‌های (uu)، (w) = (β) آوانویسی می‌گردد؛ گونه‌ای واج سایشی موجود در اوستای نو است که در گویش اوستایی گاهانی معادل واج لبی (b) است. (نک. جکسون، ۱۳۸۴: ۸۲ § و ۸۳ §). این واج در سنسکریت، در اکثر موارد معادل

واج لی دمیده (bh) و گاهی به ندرت معادل (p) است. در اینجا نیز برای نمونه چند مثال آورده می‌شود: (جدول ۳).

جدول شماره ۳: مثال‌هایی از مطابقت واج (bh) سنسکریت با (b) در اوستای گاهانی و (β)، (w) (=uu) در اوستای نو

G.AV: a ḥ i-	YAV: ai w /βi-	skt: a b hi-
G.AV: a ḥ ra-	YAV: a w /βra-	skt: a b hra-
G.AV: u ḥ ā-	YAV: uu ā-	skt: u b hā-
GAV: nārā ḥ iō-	YAV: nārā uu iio-	skt: nr b hyah-

البته مثال‌هایی نیز وجود دارند که در آن (b) اوستایی گاهانی معادل (f) اوستایی نو و (bh) سنسکریت است: (جدول ۴).

جدول شماره ۴: مثال‌هایی از مطابقت b اوستایی گاهانی که در اوستای نو f و در سنسکریت bh است.

G.AV: na b ānazdišta-	YAV: nā f a-	skt: nā b hi-
G.AV: ja b i-	YAV: ja f ra-	skt: ga b hīra-

صامت روان (r) در اوستای گاهانی و اوستایی نو نیز همواره معادل صامت‌های روان (r) و (l) در سنسکریت هستند. در مورد واژه‌ها نیز وضعیت روشن و قانونمند است و گردش واژه‌ای مشابه در هر دو زبان صورت می‌گیرد. از آنجا که واژه (suu^{urā}-) سوورا واژه‌ای از زبان اوستایی نو است بنابراین می‌توان صورت گاهانی آن را به شکل (subra-)* بازسازی نمود در مورد آواها در این واژه می‌توان آنها را با آواهای سنسکریت همسان فرض کرد. جکسون معادل سنسکریت این واژه را به صورت (śubhra-) آورده است (جکسون، ۱۳۸۴: ۲۴۵) که با قواعد تحولات واجی و آوایی یاد شده سازگار است و بنابراین، می‌توان ارتباط ریشه‌شناختی این دو واژه را پذیرفت (جکسون، ۱۳۸۴: ۷۳). مایرهوفر واژه سنسکریت (śubhra-) را زیبا، درخشان و تزئین شده معنی کرده است و آن را از ریشه (ŚOBH) به معنی درخشیدن می‌داند (Mayrhofer, 1996: 647 & 657). در همانجا مایرهوفر صورت بازسازی شده این ریشه را در زبان هندواروپایی به شکل -^æubh (s)* آورده است. پوکورنی ریشه (-^æubh) را صورت گسترده ریشه (-^æeu) می‌داند و آن را «درخشیدن، براق بودن» معنی می‌کند؛ صورت دیگر این ریشه (-^æeuk) است که ریشه اوستایی (suč-) و واژه فارسی نو «سوختن» از همین ریشه است (Pokorny, 1959: 594-595). چئونگ صورت ایران باستان این ریشه را (sump/b²) به معنی «آراستن و تزئین کردن» آورده است (Cheung, 2006: 368). لازم به ذکر است که ریشه‌ای مشابه (sump/b¹) با معنای «سوراخ کردن» نیز موجود است و چئونگ با ارجاع به نظر مایرهوفر و با تردید آن را با واژه سنسکریت (śvābhra-) به معنی «شکاف، رخنه، گودال» ارتباط می‌دهد (همان). مونیو ویلیامز در واژه‌نامه سنسکریت خود (śubhrā-) را به این معانی آورده است: «درخشان، سفید، زیبا، صاف، باشکوه، شفاف، براق، تابناک، پرچلا، زاج سفید، شیر خیزران، بلور، سپهر صندل، زاج سبز، طلق، سنگ

نمک و نقره» (Monier-Williams, 1960: 1084). به‌عنوان مثال در متن ریگ ودا کتاب هشتم سرود هفتم این واژه در معنی درخشان آمده است: (جدول ۵).

جدول شماره ۵. واژه‌ی śubhrā در ریگ‌ودا کتاب ۸ ماندلای ۷ در معنای درخشان.^۱

سنسکریت	यदङ्ग तविषीयवो यामं शुभ्रा अचिध्वम नि पर्वता अहासत
آوانویسی	yadaṅga taviṣīyavo yāmaṁ śubhrā acidhvam ni parvatā ahāsata
ترجمه	When, Bright Ones, fain to show your might ye have determined on your course, The mountain-clouds have bent them down.

بنابراین واژه مورد نظر در سنسکریت صفتی است که گاهی اوقات نقش اسمی نیز می‌پذیرد و می‌توان آن را به هر جسم درخشان یا تزئین یافته اطلاق کرد. از مجموع مطالب یاد شده اینگونه استنباط می‌شود که می‌بایست معنی "تزئین شده یا مرصع" را برای واژه اوستایی (sūuura-) سوورا در نظر گرفت اما همچنان ماهیت این ابزار برای ما نامشخص و مجهول باقی می‌ماند با ذکر این نکته که تمامی تفاسیری را که پژوهشگران در مورد این ابزار بیان کرده‌اند از قبیل: «حلقه، خیش، تیر، ساز و حتی جام» هر کدام به طور مستقل می‌تواند نظری معتبر باشد به این شرط که آن ابزار مرصع و درخشان و پرتوافشان باشد لازم به ذکر است که در بند ۳۰ فرگرد دوم وندیداد یکی از کارکردهای این ابزار پرتوافشانی و مرتبط با درخشیدن می‌باشد. «با سوورای زرین این ور را دری بنشان روشنی‌بخش، خود روشن از درون» (جاماسب، ۱۹۰۷: ج ۱/ ۴۳-۴۴). مستندات باستانی حلقه را به‌عنوان یکی از ابزارهایی که در دست اهوره‌مزد داشت به ما خاطرنشان می‌سازد. (تصویر ۱ و ۲).

- āstrā (آسترا) در مورد این واژه و معنی آن ابهام کمتری وجود دارد و برخلاف واژه سوورا که با کمبود شواهد و منابع در رابطه با آن مواجه هستیم؛ واژه‌های هم‌ریشه و همانند بسیاری را می‌توان در زبان‌های هم‌خانواده با زبان اوستایی یافت که همین امر به ما کمک می‌کند با اطمینان بیشتری در مورد ریشه‌شناسی و مفهوم این واژه به نتیجه برسیم. در سنسکریت واژه (āstrā) به دو معنی به کار رفته است که هر دو را می‌توان نوعی سلاح- ابزار دانست. کسانی چون مونیه ویلیامز و شروو آن را (gaod) به معنی سیخونک ترجمه کرده‌اند. در کنار آن، پوکورنی، بارتولومه، مایرهوفر و دفان آن را (peitsch;wip) به معنی تازیانه آورده‌اند. پوکورنی این واژه را از ریشه هندواروپایی (ag)* معادل ریشه سنسکریت (aj) و ریشه اوستایی (az) به معنی "هدایت کردن و راندن" می‌داند (Pokorny, 1959: 4-6). مایرهوفر نیز صورت بازسازی شده هندواروپایی (h₂éŭtreh-2)* را برای آن در نظر گرفته است و آن را شلاق معنی کرده است؛ ولی احتمال وجود ریشه (h₂eä)* به معنی «تیز و برنده بودن» را نیز بیان می‌کند

^۱. <https://rigveda-online.github.io/8/7.html>

(Mayrhofer, 1992: 143). واژه فارسی‌میانۀ اشترا، (āstar) به معنی تازیانه نیز تأییدی بر معانی ذکر شده است (Mackenzi, 1971: 13). این واژه که از ریشه az- به معنی راندن، نک. (ودایی: ájati به معنی می‌راند) به همراه پسوند tra- آمده است و معادل سنسکریت آن āstrā است (مولایی، ۱۴۰۲: ۷۵). علاوه بر سیخک به معنی (ابزاری برای راندن چهارپایان) نیز به کار رفته است (همان‌منبع). پر واضح است که می‌تواند به چوب‌دست که برای راندن چهارپایان نیز استفاده می‌شود اطلاق گردد که در آن صورت اشاره بعضی از پژوهشگران که به چوب‌دست و عصا برای واژه اشترا به کار رفته است می‌تواند صحیح باشد. مستندات باستانی نیز این ماهیت را پشتیبانی می‌کند. چرا که در نقش‌برجسته‌ها علاوه بر حلقه می‌توان عصا را در دست اهوره‌مزدا مشاهده نمود (تصویر ۲).

۴. بررسی تطبیقی عناصر اسطوره‌ای بر اساس متون سنسکریت

در اساطیر هندی، سلاحی جادویی (ماوراء الطبیعی) وجود دارد که هر یک از خدایان نوع خاصی از آن را در اختیار دارند. این سلاح که نامش «آسترا - āstrā» است با اوراد ویژه‌ای (مانتره) برانگیخته شده با فرا خواندن خدای مربوطه و یاری خواستن از او، نیروی جادویی در سلاح- ابزار مورد نظر دمیده می‌شده است و بدین ترتیب افراد برگزیده که سلاح را در اختیار داشتند؛ قادر به انجام اعمال جادویی بودند و به وسیله آسترا به سلاح خود نیروی مرگبار یا عملی اعجاز‌آمیز می‌بخشیده‌اند. بعضی از این آستراها به طور مستقیم و با اراده خدایی خاص فعال می‌شده‌اند و تنها با به کار بردن اوراد امکان استفاده از آن نیروها وجود نداشت. «آستراها» در حماسه‌های رامایانا و مهابهاراتا از اهمیت خاصی برخوردارند و از آنها در جنگ‌های بزرگ استفاده شده است. در این حماسه‌ها «آسترا» به قهرمانان بزرگی چون رامایا، لکشمن، آرجونا، مگاندوکارنا واگذار شده است که همگی از تیراندازان زبردست بوده‌اند و این نیرو را در تیرهای خود به کار می‌برند تا افسون دشمنان شکست‌ناپذیر خود را در هم شکنند. جالب اینکه از جمله شخصیت‌های اسطوره‌ای که این نیروهای اعجاز‌آمیز را در اختیار دارند به سه مورد که ارتباط تنگاتنگی نیز با «یمه=جم» دارند می‌توان اشاره کرد: ۱. ورونه: از جمله خدایان بزرگ ودایی: «جمشید به خصوص با ورونه در ارتباط است؛ یمه و ورونه دو شاهی هستند که در بهشت به پذیره مردگان می‌آیند» (بهار، ۱۳۹۱: ۲۲۵). ورونه سلاحی به نام (varunastra) دارد که امواج سیل‌آسای آب روانه می‌کند. ۲. آگنی= (آتش): در منابع هندی پدر یمه، ویوسونت (= ویونگهان اوستایی) کسی است که برای مردمان آتش تهیه کرد و آگنی را پیک ویوسونت گفته‌اند (کریستین سن، ۱۳۷۷: ۲۸۶). همچنین: «آگنی دوست یمه (جم) و پریستار اوست» (بهار، ۱۳۹۱: ۲۲۵). آگنی سلاحی به نام (Agneyastra) دارد که از زبانه‌های آتش برای نابودی دشمنان استفاده می‌کند. ۳. منو: که بنابر روایت‌هایی برادر یمه است؛ «در هند منو را همچون یمه پسر ویوسونت به شمار آورده‌اند. منو نخستین پدر بشر است اما غالباً به‌ویژه نیای قوم آریا نامیده می‌شود» (کریستین سن، ۱۳۷۷: ۵۰۶). او

سلاحی دارد به نام (Manavastra) که در هم شکننده هر نوع سپر نامرئی است. لازم به ذکر است که ۱۶ شخصیت اسطوره‌ای در سنسکریت دارای ۳۳ ابزار-سلاح اعجاب‌انگیز «استرا» هستند. اینگونه می‌توانیم این عناصر اسطوره‌ای را از لحاظ کارکرد (function) هم در سنسکریت و هم در متون اوستایی با یکدیگر مطابقت نماییم. در هند «ورونه» و در متون اوستایی «اورمزد»؛ «منو» در هند و سلاحش و در متون اوستایی «جمشید» و ابزارش؛ سلاح- ابزار «استرا» در سنسکریت و «سوورا و آشترا» در متون اوستایی که قابل مطابقت با یکدیگر هستند. آنگونه که در فرگرد دوم وندیداد شاهد هستیم اورمزد با سپردن سوورا و آشترا به جمشید به او قدرتی اعجاز‌آمیز اعطاء می‌کند و جمشید را در گستردن زمین و فرمانروایی باشکوهش بر مردمان یاری می‌نماید در بند ۷ متن این‌گونه آمده است:

yimō asti bərəəe xšaərayā

این کلام اورمزد است آنگاه که دو ابزار را به جمشید می‌سپارد: «جم دارنده‌ی دو نیرو است» (کریستین سن، ۱۳۷۷: ۳۰۲). بایسته است به این نکته نیز اشاره گردد که سلاح- ابزارها در اساطیر هند نه تنها به عنوان وسایل جنگی بلکه به عنوان نمادهای اخلاقی، قدرت الهی و حمایت از عدالت و فضیلت نیز شناخته می‌شوند و بسیاری از چهره‌های اساطیری آنها را در اختیار دارند. (جدول ۶).

جدول شماره ۶: ابزارهای اساطیری در هند و شخصیت‌هایی که آنها را در اختیار دارند.

ترجمه	آوانویسی	سنسکریت
سلاح ایندار	Vajra	वज्र
دیسک ویشنو	Chakra	चक्र
نیزه سه‌شاخ شیوا	Trishula	त्रिशूल
کمان آرزونا	Gandiva	गाण्डीव
سلاح مرگبار شیوا	Pashupatastra	पाशुपतास्त्र
سلاح نابودگر برهما	Brahmastra	ब्रह्मास्त्र
شمشیر ویشنو	Nandaka	नन्दक
کمان ویشنو	Sharanga	शार्ङ्ग
تبر پاراشوراما	Parashu	परशु
سلاح آتش افروز آگنی	Agneyastra	अग्न्यास्त्र
برتابه‌های موشک ویشنو و کریشنا	Narayanastra	नारायणास्त्र
کمان کارنا	Vijaya	विजय
سلاح ورونه	Varunastra	वरुणास्त्र
نیزه دورگا	Shakti	शक्ति
گرز هانومان و بیما	Gada	गदा
گرز ویشنو	Kaumodaki	कौमोदकी
شمشیر دورگا	Tejashvi	तेजस्वी
خیش بالا‌راما (ابزار شخم‌زنی)	Hala	हलायुध
کمان راما	Saranga	सारंग
شمشیر قهرمانان متعدد اسطوره‌ای	Kharga	खड्ग

تیرهای جادویی آرچری‌ها	Bana	باण
سلاحی با قدرت مارهای سمی	Nagashtra	नागास्त्र
سلاح از بین برنده مارها	Garudashtra	गुरुयास्त्र
سلاح دیگری از ویشنو	Vaishnavashtra	वैष्णवास्त्र
عصای مرگ یمه	Kaladanda	कालदंड
چرخ ویشنو	Dharma Chakra	धर्मचक्र
تیرهای خواب کننده	Soma Bana	सोमबाण
سلاح کنترل کننده بادها	Vayavyashtra	वायुयास्त्र
تیرهای سوراخ کننده زره	Bhalla	भल्ला
تیرهای آتشین	Naracha	नाराच
سلاح وحشت‌آفرین	Shikhanda	शिखंडि
شمشیر نابودگر هندی	Talwar	तलवार
خنجر تیز نابودگر	Kripana	कृपाण
صاعقه ایندرا	Ashani	अशनि
شمشیر جواهرنشان پادشاهان	Manivala	मणिवाल
گرز بیم‌ا	Bhimaseni Gada	भीमसेनी गदा
سلاح ساخته شده از ابر و صاعقه ایندرا	Indrayudha	इंद्रायुध
کمان شیوا	Shiv Dhanush	शिवधनुष
سلاح برآورده کننده آرزوها به شکل گاو	Kamadhenu	कामधेनु
سلاح برکت‌دهند	Anugraha	अनुग्रह
نیزه قدرتمند	Prasa	प्रास
تیرهای قدرتمند دورگ‌ا	Shakti Bana	शक्ति बाण
سلاحی که قدرت ماه را در خود دارد	Somastra	सोमास्त्र
زره‌ای از پوست خرس با قدرت جادویی	Rikshavarma	ऋक्षवर्म
سلاح درهم‌شکننده کوه‌ها	Vajranabha	वज्रनाभ
سلاح پیروزی‌بخش	Jaimangala	जैमंगला
کمان با قدرت الهی	Karmuka	कर्मुक
کمان با قدرت باد	Vayupasha	वायुपाश

جدول شماره ۶: ابزارهای اساطیری در هند و شخصیت‌هایی که آنها را در اختیار دارند.

۵. نتیجه‌گیری

با توجه به مستندات پژوهش حاضر، شاید بتوان اینگونه ابراز داشت که *سوورا* و *آشترا* دو ابزار اعجاز‌آمیز اهورایی هستند که هرچند شکل مادی آن با توجه به متون و آثار باستانی، می‌تواند اشاره به گونه‌ای از اشیاء باشد اما در اصل و از منظر محتوایی مصداقی زمینی ندارند. آنچه از مفهوم این ابزارها به دست می‌آید همان عمل اعجاز‌آمیز نهفته در آنهاست. در مورد واژه *آشترا* با توجه به پیشینه ریشه‌شناسی این واژه و همچنین آنچه که از متون پهلوی برمی‌آید؛ می‌توان عنصر شلاق، تازیانه و عصا یا چوب شبانی را برای آن در نظر گرفت که امری مسلم است. اما در مورد واژه *سوورا* به نظر می‌رسد که در پیش از سرایش وندیداد *سوورا* صفتی برای یک ابزار بوده است که به علت کثرت استعمال به اسم تبدیل شده است و بهترین نشانه بر این امر همان تکرار

این واژه به صورت اوستایی آن در متون پهلوی است. از آنجا که این واژه در متون پهلوی دچار تحول نشده است می‌توان این نتیجه را گرفت که این واژه، وام‌واژه‌ای از اوستای نو است که خود مترجمان پهلوی نیز از چپستی و ماهیت آن دقیقاً اطلاع نداشته‌اند. این ابزار (سوورا) ممکن است نوعی سلاح- ابزار جادویی بوده است که با درخشش و پرتو افکنی، اثر جادویی خود را به‌وجود می‌آورده است و یا صرفاً وسیله‌ای براق یا مرصع بوده است که با ریشه ŠOBH سنسکریت باستان مرتبط بوده است.

تصویر ۱: حلقه از جمله ابزار موجود در دست نماد اهوره‌مزدا در دوره هخامنشی (عکس از نگارندگان).

تصویر ۲: نقش‌رستم، اهوره‌مزدا عصا در دست، حلقه پادشاهی را به اردشیر می‌دهد (نگارندگان).

منابع

- اعظم‌لطفی، فرزانه (۱۳۹۹). «مطالعه تطبیقی واژگان مشترک زبان سنسکریت و فارسی»، پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی، دوره ۱۰، ش ۲، صص ۲۷۲-۲۸۳.
- بهار، مهرداد (۱۳۹۱). پژوهشی در اساطیر ایران. تهران: آگه.
- پورداوود، ابراهیم (۱۳۷۷). یشت‌ها. دوره دوجلدی، چاپ اول، تهران: اساطیر.

- تفضلی، احمد (۱۳۵۵). «سوورای جمشید و سوورای ضحاک»، *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی*، س ۲۳، ش ۴، صص ۴۸-۵۰.
- تفضلی، احمد (۱۳۷۹). *مینوی خرد*. چاپ سوم، تهران: توس.
- جکسون، ویلیامز آبراهام (۱۳۸۴). *دستور زبان و گزیده متون اوستایی*. به اهتمام حسن رضایی باغبیدی، تهران: اساطیر.
- دارمستتر، جیمس (۱۳۸۷). *مجموعه قوانین زرتشت یا وندیداد اوستا*. ترجمه موسی جوان. تهران: چشمه.
- داعی‌الاسلام، محمدعلی (۱۳۲۷). *وندیداد*. حیدرآباد دکن، مطبعه صحیفه.
- دوستخواه، جلیل (۱۳۷۴). *اوستا کهن‌ترین سروده‌ها و متن‌های ایرانی*. ۲ جلد. تهران: مروارید.
- رضی، هاشم (۱۳۷۶). *وندیداد*. جلد اول. تهران: فکر روز.
- کریستین سن، آرتور (۱۳۷۷). *نمونه‌های نخستین انسان و نخستین شهریار در تاریخ افسانه‌ای ایران*. ترجمه ژاله آموزگار و احمد تفضلی. تهران: چشمه.
- محب‌لین، ساناز و مجتبی دورودی (۱۳۹۸). «دگردیسی‌های اسطوره جمشید در گذار از دوران هندواروپایی به دوران اسلامی». *فصلنامه ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناختی*، س ۱۵، ش ۵۴، صص ۲۲۳-۲۵۱.
- مقدم، محمد (۱۳۶۳). «داستان جم»، *ایران کوده*، ش ۶، چاپ سوم، تهران: فروهر.
- مولایی، چنگیز (۱۴۰۲). *داستان جم، بررسی فرگرد دوم وندیداد*، تهران: آوای خاور.
- هدایتی، شهرام (۱۳۴۹). «سوورا و اشترا در داستان جم وندیداد»، *پیوست انجمن فرهنگ ایران باستان*، سال هشتم، ش ۲، صص ۱-۲۷.
- Bailey, Harold Walter (1943). *Zoroastrian Problems in the Ninth-Century Bokks*. Oxford, Clarendon Press.
- Bartholomae, Christian (1904). *Altiranisches wörterbuch*. Strassburg, k.j.Trübner.
- Cheung, Johnny (2007). *Etymological Dictionary of the Iranian Verb*. Leiden- Boston: Brill.
- Darmesteter, James (1880). *The Zend-Avesta, Part I: The Vendidad*, Sacred Books of the East, Volume 4. Oxford, Oxford University Press.
- Geiger, Wilhelm (1879). *Handbuch der Awestasprache. Grammatik, Chrestomathie und Glossar*, Erlangen, A. Deichert.
- Harlez, Charles De (1881). *Avesta: livre sacré du Zoroastrisme : traduit du texte zend, accompagné de notes explicatives et précédé d'une introduction a l'étude de l'Avesta et de la religion mazdéenne*, Paris: Maisonneuve.
- Jamasp, Dastoor. Hoshang (1907). *Vendidâd, Avesta Text with Pahlavi Translation and Commentary and glossarial Index*. 2 vol. Bombay, Government Central Book Depot

- Kellenz, Jean (2000). *Essays on Zarathustra and Zoroastrianism*, trans. and ed. Prods Oktor Skjærvø, Costa Mesa, CA: Mazda Publishers.
- Lecoq, Pierre (2016). *Les livres de l'Avesta Textes sacrés des Zoroastriens*, Paris, Éditions du Cerf.
- Lommel, Herman (1927). *Die Yašt's des Awesta übersetzt und eingeleitet*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprech.
- Mayrhofer, Manfred (1992-1996-2001). *Etymologisches Wörterbuch des Altindoarischen. Band I, II, III*. Heidelberg, Carl Winter Universitätsverlag.
- Mackenzi, David Neil (1971). *A Concise Pahlavi Dictionary*. Oxford: Oxford University Press.
- Monier-Williams, Monier (1960). *A Sanskrit-English Dictionary*. Oxford: Oxford Clarendon Press.
- Pokorny, Julius (1959). *Indogermanisches Etymologisches Wörterbuch. 2 Vols*. Bern-Stuttgart: Francke.
- Reichelt, Hans (1911). *Avesta reader*. strassburg, Trubner.
- skjærvø, Prods Oktor (2012). "Jamšid, i. Myth of Jamšid" in EIr 14, pp. 501–522, online at iranica online.org.
- Wolff, Fritz (1910). *Avesta, die heiligen Bücher der Parsen*, Strassburg, KJ Trübner.
- Azam Lotfi, Farzaneh (2020). Comparative study of common words of Sanskrit and Persian language. *Journal of Foreign Language Research*, 10 (2), 272-283. DOI: 10.22059/jflr.2020.304843.732. [in Persian].
- Bahar, Mehrdad (1391^(SH)). *Resarch on Iranian Mythology*. Tehran: Agah Publications. [in Persian].
- Christensen, Arthur (1387^(SH)). *Les types du premier homme et du premier roi dans l'histoire légendaire des Iraniens*, Translated by: Jaleh Amouzgar & Ahmad Tafazzoli, Tehran, cheshmeh Publication. [In Persian].
- Da'ii ol Islam, Mohammad Ali (1387^(SH)). *Vendidad*, Hyderabad, Sahifeh. [In Persian].
- Darmesteter, James, (1387^(SH)). *Avesta Vendidad*, Translated by Musa Javan, Tehran, cheshmeh Publication. [In Persian]
- Doostkhah, Jalil (1374^(SH)). *Avesta: the ancient Iranian hymns texts*, Tehran, Morvarid Publication. [In Persian].
- Hedayati, Shahram (1349^(SH)). "sūuurā & aštrā in the story of Jam Vendidad", *Appendix of the Association of Ancient Iranian Culture*, 8th year, No. 2, pp.1-27. [In Persian].
- Jackson, A.V. Williams (1384^(SH)). *Avesta Grammar and Reader*, with an Introduction in Persian by Hassan Rezai Baghbidi, Tehran, Asatir Publication. [In Persian].
- Mohajjelin, Sanaz., & Doroodi, Mojtaba (2019). "The Metamorphosis of the Myth of Jam from the Indo-European Period to Islamic Era", *Mytho-Mystic Literature*, Year 15, No. 54, pp. 223 to 251. [In Persian].

- Mohammad, Moghadam (1363^(SH)). The Story of Jam, *Iran Kodeh*, No. 6, 3rd edition, Tehran: Farvahar. Publication. [InPersian].
- Mowlaee, Changiz (1402^(SH)). *The Legend of Yima Study of the Second Chapter of Vīdēvdād*, Tehran, Avayekhavar Publication. [InPersian].
- Razi, Hashem (1376^(SH)). *Vendīdād*, 4 vol, Tehran, Fekr –e Ruz Publication. [InPersian].
- Pordavoud, Ebrahim (1377^(SH)). *The Yashts*, 2Vol, Tehran, Asatir Publication. [InPersian].